د ټولنپوهنې مبادي

لیکوال: جوهرجبران

کال: ۱۴۰۴ هـ . ش

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنپوهنې مبادي

ليکوال: استاد جوهرجبران

کال: ۱۴۰۰ ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: ټولنپوهنې مبادي

لیکوال: استاد جوهرجبران

خپرندوی: الفت چاپخانه - لغمان

کمپوز: استادجوهرجبران

ډیزاین: استاد جوهرجبران

چاپ کال: ۱۴۰۳

د چاپ شمېر: ۱۰۰۰

د چاپ لړ: ۱۴

د چاپ وار: لومړی

د چاپ حقوق له لیکوال سره خوندي دي

ترلاسه کیدو ځای

کابل:

کندهار:

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقریظ

الحمد لله ربّ العالمین، والصلاة والسلام علی سیدنا محمدٍ وعلی آله وصحبه أجمعین.

د انساني ژوند د معنا، نظم او پرمختګ راز د ټولنې په پوهه او د هغې په عادلانه جوړښت کې نغښتی دی. ټولنپوهنه هغه علم دی چې انسان ته د خپل چاپېریال، خپلو اړیکو، او د بشري ارزښتونو د درک توان ورکوي. د همدې علم په مرسته انسان زده کوي چې څنګه له نورو سره په تفاهم، همکارۍ او عدل سره ژوند وکړي، او څنګه د خپل ټولنیز مسؤلیت احساس وکړي.

د محترم استاد [جوهر جبران] دا اثر، ټولنپوهنه، د علم، تجربې او ژور فکر یو ښکلی نغری دی چې لوستونکي د ټولنیزو مفاهیمو له بنسټیزو موضوعاتو سره بلدتیا ورکوي. دا کتاب د ټولنې د جوړښت، کلتور، بدلون، پرمختګ او اسلامي ټولنپوهنې د ارزښتونو یو جامع انځور وړاندې کوي. په علمي ژبه، ساده سبک او عملي بېلګو سره لیکل شوی دی، څو هر لوستونکی وکولای شي د ټولنپوهنې د علمي حقیقتونو له لارې د خپل ژوند او ټولنې د ښه والي لپاره ګام واخلي.

زه باور لرم چې دا اثر به نه یوازې د پوهنتوني نصابونو یو مهم مرجع شي، بلکې د هغو ځوانانو لپاره به هم د الهام سرچینه وي چې غواړي د علم په رڼا کې خپل ټولنیز مسؤلیت وپېژني او د یوې سالمې، عادلانه او پر اخلاص ولاړې ټولنې د جوړېدو لپاره هڅه وکړي.

د لیکوال دا هڅه د علم د میدان یو رڼا فکنده ګام دی. زه د ده علمي خدمتونه ستایم، او د لوستونکو نه هیله لرم چې دا اثر له ژور فکر او عملي نیت سره مطالعه کړي، څو د علم پر مټ د ټولنې په اصلاح او پرمختګ کې ونډه واخلي.

والسلام

د علم او ټولنې مخلص خدمتګار

(استاد ښووندوی جانداد خان الکوزی)

۱۴۰۴ هـ ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل خبرې

ټولنه یوازې د خلکو یوه ډله نه ده؛ دا د اړیکو، دودونو، ارزښتونو او تجربو یوه ژوره نړۍ ده. موږ هره ورځ د کورنۍ، ښوونځي، دوستانو او ټولنې په منځ کې ژوند کوو، خو ډېر کله نه پوهېږو چې ولې خلک داسې چلند کوي او ولې ټولنه په ځانګړي ډول سازمان لري.

د ټولنپوهنې علم موږ ته دا فرصت راکوي چې د انساني ژوند دا پېچلې نړۍ په ساده ډول درک کړو. دا کتاب تاسو ته ښيي چې څنګه زموږ ارزښتونه، دودونه، رولونه او ټولنيزې ډلې زموږ د شخصيت او ټولنيز ژوند په جوړښت اغېزه کوي.

همدارنګه، تاسو به زده کړئ چې څنګه د ټولنيزو ستونزو، نابرابريو او بدلونونو عوامل وپېژنئ، او د حل لارې چارې په عملي ډول وکاروئ. د اسلامي ارزښتونو او عدالت پر بنسټ، دا کتاب لوستونکو ته لارښود وړاندې کوي چې څنګه په علم، فکر او عمل سره د يوې سالمې، عادلانه او همکارې ټولنې برخه شي.

ددې کتاب هر فصل، هره بېلګه او هر موضوع تاسو ته د پوهې او عملي تجربې دروازه پرانيزي، څو د خپلې ټولنې او د ځان د ښه والي لپاره ګټور ګامونه پورته کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

عنوان **مخ**

لومړی څپرکی... ۱

سریزه.. ۱

عمومي موخې... ۲

پوهنیزې موخې... ۲

دوهم څپرکی... ۳

د ټولنپوهنې پیژندنه.. ۳

د ټولنپوهنې لغوي تعریف.. ۳

د ټولنپوهنې اصطلاحي تعریف... ۳

د ټولنپوهنې موضوع... ۳

د ټولنپوهنې ارزښت.. ٤

د ټولنپوهنې اړتیا.. ٤

د ټولنپوهنې توپیر د نورو علومو سره.. ٤

د ټولنپوهنې اسلامي او عصري مفاهیم... ٤

د ټولنپوهنې تاریخچه... ۵

نور اساسي موضوعات په ټولنپوهنه کې.. ۵

کلتور:.. ۵

ټولنیز بدلون:... ۵

ټولنیز نظام:... ۵

ټولنیزې ډلې:... ۵

ټولنیزې ستونزې:.. ۵

د ټولنپوهنې څانګې... ٦

ډیجېټل ټولنپوهنه (Digital Sociology).. ٦

چاپېریالي ټولنپوهنه (Environmental Sociology)... ٦

طبي ټولنپوهنه (Medical Sociology)... ٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

جندر او کورنۍ ټولنپوهنه (Gender and Family Sociology) ۶
تعلیمي ټولنپوهنه (Sociology of Education) ۷
اقتصادي ټولنپوهنه (Economic Sociology) ۷
سیاسي ټولنپوهنه (Political Sociology) ۷
ښاري ټولنپوهنه (Urban Sociology) ۷
کډوالۍ ټولنپوهنه (Migration Sociology) ۷
کلتوري ټولنپوهنه (Cultural Sociology) ۷
اسلام له نظره د ټولنپوهنې تعریف ۷
اسلامي ټولنپوهنې موخې ۸
د اسلامي ټولنپوهنې ځانګړتیاوې ۸
درییم څپرکی ۹
د ټولنپوهنې تاریخچه ۹
ابن خلدون (Ibn Khaldun, 1332–1406) ۱۰
الغزالي (Al-Ghazali, 1058–1111) ۱۰
ابوحامد فخر رازي (Fakhr al-Din al-Razi, 1149–1209) ۱۰
ابن سینا (Ibn Sina, 980–1037) ۱۰
ابن طفیل (Ibn Tufail, 1105–1185) ۱۰
ابن رشد (Ibn Rushd / Averroes, 1126–1198) ۱۱
الرازي (Al-Razi, 865–925) ۱۱
د ټولنپوهنې نړیوال پوهان ۱۱
اوګوست کومټ (Auguste Comte, 1798–1857) ۱۱
کارل مارکس (Karl Marx, 1818–1883) ۱۱
ایمیل دورکیم (Émile Durkheim, 1858–1917) ۱۱
ماکس ویبر (Max Weber, 1864–1920) ۱۲
جورج هربرت میډ (George Herbert Mead, 1863–1931) ۱۲
تالکوټ پارسنز (Talcott Parsons, 1902–1979) ۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

هربرت سپنسر (Herbert Spencer, 1820–1903) ۱۲
چارلس هورتن کولی (Charles Horton Cooley, 1864–1929) ۱۲
۹ربرت میرټن (Robert K. Merton, 1910–2003) ۱۳
هانا آرنت (Hannah Arendt, 1906–1975) ۱۳
څلورم څپرکی ۱٤
د ټولنپوهنې د علم د مطالعې مهم موضوعات ۱٤
۱. ټولنه (Society) ۱٤
۲. کلتور (Culture) ۱٤
۳. ټولنیزې ډلې (Social Groups) ۱٤
۴. ټولنیزې اړیکې (Social Relations) ۱٤
۵. ټولنیز جوړښت (Social Structure) ۱٤
٦. ټولنیز بدلون (Social Change) ۱٤
۷. ټولنیز نظم (Social Order) ۱۵
۸. ټولنیزې ستونزې (Social Problems) ۱۵
۹. ټولنیز مقام او رول (Status and Role) ۱۵
۱۰. ټولنیز کنټرول (Social Control) ۱۵
۱۱. ټولنیز عدالت (Social Justice) ۱۵
۱۲. کورنۍ (Family) ۱۵
۱۳. ټولنیز بدلون او پرمختګ (Social Development) ۱۵
۱۴. ټولنیز نابرابري (Social Inequality) ۱٦
۱۵. ټولنیز بدعت او دود (Tradition and Innovation) ۱٦
۱٦. ټولنیزې مؤسسې (Social Institutions) ۱٦
۱۷. ټولنیزې ارزښتونه (Social Values) ۱٦
۱۸. ټولنیز همکاري (Social Cooperation) ۱٦
۱۹. ټولنیز هویت (Social Identity) ۱٦
۲۰. ټولنیز بدرفتاری (Social Deviance) ۱٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. ټکنالوژي او ټولنه (Technology and Society)... ۱۷
۲۲. نړیوالتوب (Globalization).. ۱۷
۲۳. جندر او ټولنه (Gender and Society) ۱۷
۲۴. کډوالي او مهاجرت (Migration and Refugees).. ۱۷
۲۵. چاپېریالي بدلونونه (Environmental Change).. ۱۷
۲۶. سوشیال مېډیا او ټولنیز بدلون (Social Media and Change).. ۱۸
۲۷. نابرابري او ټولنیز عدالت (Inequality and Social Justice).. ۱۸
۲۸. تعلیم او ټولنیز پرمختګ (Education and Social Development).. ۱۸
۲۹. روغتیا او ټولنه (Health and Society)... ۱۸
۳۰. جرم او انحراف (Crime and Deviance)... ۱۸
پنځم څپرکي ۱۹
پایله... ۱۹
سپارښتنې.. ۲۰
ماخذونه.. ۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

سریزه

ټولنه د انسان د ژوند طبیعي چاپېریال دی، او انسان د ټولنې له غېږې پرته نه شي پاتې کېدای. د همدې حقیقت پر بنسټ، د ټولنپوهنې علم د انسان او ټولنې ترمنځ د متقابل اړیکو د درک او تحلیل لپاره رامنځته شوی دی. ټولنپوهنه نه یوازې دا څرګندوي چې انسان څنګه د ټولنې غړی ګرځي، بلکې دا هم روښانه کوي چې ټولنه څنګه د هر انسان د فکر، چلند او ژوند پر مسیر اغېز کوي.

په معاصره نړۍ کې، ټولنپوهنه د هر پوهېدلي ملت یو مهم علمي بنسټ بلل کېږي، ځکه دا د ټولنیزو ستونزو د پېژندنې او د انساني همغږۍ د رامنځته کولو وسیله ده. دا علم موږ ته ښیي چې د کلتور، اقتصاد، تعلیم، سیاست، او اخلاقو ترمنځ اړیکې څنګه د ټولنې پر ثبات او پرمختګ اغېزه کوي. د ټولنپوهنې په رڼا کې موږ درک کوو چې عدالت، همکاري، او د بشري کرامت درناوی د یوې سالمې ټولنې د جوړېدو اساسي ستنې دي.

د دې کتاب موخه دا ده چې لوستونکي د ټولنپوهنې له بنسټیزو مفاهیمو سره آشنا کړي او هغوی ته د ټولنیزو پدیدو د درک، تحلیل او اصلاح عملي لاره وښیي. په دې کتاب کې به لوستونکي د ټولنپوهنې تعریف، موضوع، ارزښت، تاریخ، او له نورو علومو سره یې توپیر، د ټولنیزو جوړښتونو او بدلونونو څرنګوالی، د اسلامي ټولنپوهنې اصول، او د معاصرې ټولنې د مهمو ننګونو په اړه معلومات تر لاسه کړي.

هیله ده دا اثر د ښوونکو، محصلانو، او ټولو هغو لوستونکو لپاره ګټور تمام شي چې غواړي د انساني ژوند او ټولنیز نظام ترمنځ د اړیکو بنسټونه وپېژني او د علم، عدل او همکارۍ په رڼا کې د یوې روښانه ټولنې د جوړېدو لپاره هڅه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عمومي موخې

د الله تعالی رضا حاصلول، د اسلامي شریعت په رڼا کې د عصري علومو څخه ګټه اخیستل ، لوستونکي ته د علمي توکو رسول او په افغانستان کې د عصري علومو پرمختګ.

پوهنيزې موخې

۱. لوستوونکي وکولای شي د ټولنپوهنې لغوي او اصطلاحي تعریف تشریح کړي.
۲. لوستوونکي وپېژني چې ټولنه څه ده او د انسان په ژوند کې یې ارزښت څه دی.
۳. لوستوونکي د کلتور، دود او رواج تر منځ توپیر وښيي.
٤. لوستوونکي وکولای شي د ټولنیزو ډلو ډولونه او ځانګړتیاوې بیان کړي.
۵. لوستوونکي وپوهېږي چې ټولنیز جوړښت څنګه د نظم سبب ګرځي.
٦. لوستوونکي د ټولنیز بدلون مفهوم او لاملونه وپېژني.
۷. لوستوونکي د ټولنیز نظم د ساتلو لارې چارې بیان کړي.
۸. لوستوونکي د ټولنیزو ستونزو ډولونه او د حل لارې وڅېړي.
۹. لوستوونکي د ټولنیز مقام او رول تر منځ توپیر تشریح کړي.
۱۰. لوستوونکي وپوهېږي چې ټولنیز کنټرول د قانون او اخلاقو له لارې څنګه پیاوړی کیږي.
۱۱. لوستوونکي د ټولنیز عدالت مانا او د هغې عملي بېلګې وړاندې کړي.
۱۲. لوستوونکي وکولای شي د کورنۍ دنده، ارزښت او جوړښت تشریح کړي.
۱۳. لوستوونکي د ټولنیز پرمختګ او پرمختیا تر منځ اړیکه وڅېړي.
۱٤. لوستوونکي د ټولنیزې نابرابرۍ لاملونه او پایلې تشریح کړي.
۱۵. لوستوونکي وپوهېږي چې ټولنیزې مؤسسې (لکه ښوونځی، مسجد) څه رول لري.
۱٦. لوستوونکي د چاپېریال ساتنې ټولنیز مسؤلیت درک کړي.
۱۷. لوستوونکي د ټکنالوژۍ او ټولنې د اړیکو پر اغېزو بحث وکړي.
۱۸. لوستوونکي وپوهېږي چې جندر او ټولنیز عدالت څنګه تړلي مفاهیم دي.
۱۹. لوستوونکي د اسلامي ټولنپوهنې ارزښتونه او د مدني ژوند اصول وپېژني.
۲۰. لوستوونکي د سالمې، همکارۍ او عادلانه ټولنې د جوړېدو لارې وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم څپرکی

د ټولنپوهنې پیژندنه

د ټولنپوهنې لغوي تعریف

د ټولنپوهنې Sociology کلمه له دوو لاتیني او یوناني ریښو څخه جوړه ده:

(Socius) لاتیني معنا یې ده: ملګری، ګډ ژوند، یا ټولنه.

(Logos) یوناني معنا یې ده: علم، پوهه یا مطالعې اصول.

نو له لغوي پلوه Sociology د ټولنې یا ګډ ژوند د علم او پوهې.معنا لري.

Sociology هغه علم دی چې د انسان د ټولنیز ژوند، اړیکو، چلندونو، ارزښتونو، کلتور، او ټولنیزو جوړښتونو علمي او منظم مطالعه کوي. دا علم هڅه کوي معلومه کړي چې انسانان څنګه یو له بل سره تعامل کوي، ټولنه څنګه جوړیږي، او د بدلون، پرمختګ یا ستونزو سببونه څه دي. لکه د یو کلي د خلکو ترمنځ د همکارۍ، دودونو، او ګډو کړنو مطالعه د ټولنپوهنې یو عملي مثال دی.

بېلګه: لکه د کلي د خلکو ګډ ژوند او عادتونه مطالعه کول.

د ټولنپوهنې اصطلاحي تعریف

ټولنپوهنه هغه علم دی چې د انسان د ټولنیز ژوند، اړیکو او چلندونو علمي څېړنه کوي. دا علم د انسانانو تر منځ د تعامل، کلتور او ټولنیزو جوړښتونو د مطالعې وسیله ده.

بېلګه: د کورنۍ جوړښت او د هغې د غړو تر منځ اړیکې څېړل.

د ټولنپوهنې موضوع

د ټولنپوهنې اصلي موضوع انسان او د هغه ټولنیز ژوند دی. دا علم د ټولنو جوړښت، ارزښتونه، فرهنګ او ټولنیزې ډلې څېړي.

بېلګه: د ښوونځي د زده‌کوونکو د چلند څېړنه د ټولنپوهنې یوه موضوع ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنپوهنې ارزښت

ټولنپوهنه موږ ته دا را زده کوي چې څنګه په ټولنه کې په سمه توګه ژوند وکړو. دا د ټولنیزو ستونزو د حل لارې راښيي او د ګډ ژوند اصول څرګندوي.

بېلګه: د بې‌وزلۍ یا جرم د علتونو پېژندنه د ټولنپوهنې ارزښت ښيي.

د ټولنپوهنې اړتیا

ټولنپوهنه د سالمې ټولنې د جوړېدو لپاره اړینه ده.دا د خلکو تر منځ تفاهم، همکاري او ټولنیز نظم رامنځته کوي. بېلګه: د مدني آدابو زده‌کړه د ټولنپوهنې له اړتیاوو څخه ده.

د ټولنپوهنې توپیر د نورو علومو سره

ټولنپوهنه له نورو علومو لکه اقتصاد، روان‌پوهنه او سیاست‌پوهنه سره تړاو لري خو تمرکز یې په ټولنیزو اړیکو دی. اقتصاد د شتمنۍ، روان‌پوهنه د فرد ذهن او ټولنپوهنه د ټولنې چلند څېړي. بېلګه: د بیکارۍ د ټولنیزو علتونو مطالعه د ټولنپوهنې برخه ده، نه د اقتصاد.

د ټولنپوهنې اسلامي او عصري مفاهیم

ټولنپوهنه د انساني ټولنې د جوړښت، ارزښتونو، رولونو، تعاملاتو او بدلونونو د پوهېدو علم دی. په اسلامي ټولنپوهنه کې ټینګار پر دې دی چې ټولنه د دیني او اخلاقي اصولو پر بنسټ جوړه شي، فرد د ټولنې د اصلاح او پرمختګ لپاره مسؤل دی، او ارزښتونه لکه عدالت، صداقت، تعاون او احسان باید په ټولنیز ژوند کې عملي شي. ابن خلدون د ټولنې د پرمختګ او زوال دورې تشریح کړې او «عصبیت» یې د ټولنیز انسجام ځواک وبلله، الغزالي د اخلاقي اصولو پر بنسټ د فرد او ټولنې د تنظیم اهمیت څرګند کړ، او ابن سینا د علم، اخلاقو او ټولنیز پرمختګ تر منځ اړیکه روښانه کړه.

په عصري ټولنپوهنه کې بیا ساینسي او تجربي روشونه د ټولنې د څېړنې لپاره کارول کېږي. عصري پوهان لکه اوګوست کومټ، کارل مارکس، ایمیل دورکیم او ماکس ویبر ټولنه د علم، اقتصاد، ټولنیز عمل، ادارې او طبقو پر بنسټ څېړي. دوی باور لري چې ټولنه د فردي او ټولنیزو تعاملاتو، قوانینو او سازمانونو له لارې بدلون مومي او پرمختګ کوي. عصري

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنپوهنه د تعلیم، کډوالي، جندر، ټکنالوژۍ او ټولنیز عدالت څېړنه هم کوي ترڅو د ټولنې ستونزې پېژني او د اصلاح لارې وړاندې کړي.

په لنډه توګه، اسلامي ټولنپوهنه د دین او اخلاقو له نظره د ټولنې جوړښت او فردي مسؤلیتونه تشریح کوي، او عصري ټولنپوهنه د ساینسي، تجربي او ټولنیزو اصولو پر بنسټ د ټولنې مطالعې او بدلون ته وده ورکوي. دواړه مفاهیم یو له بل سره تکمیلي دي، ځکه چې د اسلامي ارزښتونو او عصري علمي اصولو یو ځای کارول د ټولنې د اصلاح، سوکالۍ او ثبات لپاره اغېزمنه لار ده.

د ټولنپوهنې تاریخچه

ټولنپوهنه د ۱۹ پېړۍ په لومړیو کې د فرانسوي عالم اګسټ کنت (Auguste Comte) له خوا نومول شوې.هغه باور درلود چې ټولنه هم د طبیعي علومو په شان د علمي اصولو له لارې څېړل کېدای شي. بېلګه: د صنعتي انقلاب وروسته ټولنیزې بدلونونه د ټولنپوهنې د بنسټ سبب شول.

نور اساسي موضوعات په ټولنپوهنه کې

کلتور: د خلکو ګډ عادتونه، دودونه او باورونه. بېلګه: د واده دودونه.

ټولنیز بدلون: د ټولنې د ارزښتونو او جوړښت بدلون. بېلګه: د ټکنالوژۍ د کارولو زیاتوالی.

ټولنیز نظام: د ټولنې اداره او تنظیم. بېلګه: د کورنۍ او ښوونځي رول.

ټولنیزې ډلې: هغه خلک چې ګډ هدف لري. بېلګه: د زده‌کوونکو ټولنه.

ټولنیزې ستونزې: هغه ناخوالې چې د ټولنې نظم ګډوډوي. بېلګه: بې‌وزلي او بیکاری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنپوهنې څانګې

هو، لاندې هغه نوي او اساسي موضوعات دي چې اوس مهال په نړیواله کچه د ټولنپوهنې (Sociology) په څانګو کې تدریسیږي هر یو په درې جملو کې تشریح شوی او یوه بېلګه ورسره ورکړل شوې ده

ډیجېټل ټولنپوهنه (Digital Sociology)

دا څانګه د انټرنېټ، ټولنیزو شبکو او ټکنالوژۍ د اغېزو مطالعه کوي. څېړي چې مجازي نړۍ څنګه د خلکو اړیکې او چلند بدلوي. بېلګه: د فېسبوک او ټیک‌ټاک د کارونې د ټولنیزو پایلو څېړنه.

چاپېریالي ټولنپوهنه (Environmental Sociology)

دا څانګه د انسان او چاپېریال تر منځ اړیکې څېړي.مطالعه کوي چې ټولنیز نظامونه څنګه د اقلیم بدلون او طبیعي سرچینو اغېزمنوي.بېلګه: د اقلیمي بدلون پر وړاندې د خلکو د غبرګون څېړنه.

طبي ټولنپوهنه (Medical Sociology)

د روغتیا، ناروغۍ، او طبي سیستمونو ټولنیزې اړخونه څېړي.تمرکز کوي چې ټولنیز حالتونه د روغتیا پر کیفیت څنګه اغېز کوي.بېلګه: د بېوزلو خلکو د روغتیایي خدماتو د لاسرسي څېړنه.

جندر او کورنۍ ټولنپوهنه (Gender and Family Sociology)

دا څانګه د جنسیت، کورنۍ جوړښت او د ښځو او نارینه‌وو د رولونو بدلونونه څېړي. تحلیل کوي چې ټولنیز دودونه د جنسیت پر بنسټ د فرصتونو توپیر څنګه رامنځته کوي. بېلګه: د ښځو د کار بازار ته د داخلېدو اغېزې څېړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعلیمي ټولنپوهنه (Sociology of Education)

د ښوونې او روزنې ټولنیز رول او اغېز څېړي.دا څانګه ګوري چې ښوونیز نظام د ټولنیز نابرابرۍ په دوام کې څه رول لري. بېلګه: د ښار او کلي ښوونځیو د زده‌کړې د کیفیت پرتله کول.

اقتصادي ټولنپوهنه (Economic Sociology)

اقتصادي فعالیتونه د ټولنیزو ارزښتونو او اړیکو له نظره څېړي.دا علم ګوري چې کلتور او باورونه د اقتصاد پر نظام اغېزه لري. بېلګه: د اسلامي بانکدارۍ د ټولنیز باورونو اغېز څېړل.

سیاسي ټولنپوهنه (Political Sociology)

د واک، قدرت، او سیاست ټولنیز اړخونه څېړي. دا څانګه د حکومتونو، انتخاباتو او سیاسي چلندونو ټولنیزه بڼه شننه کوي. بېلګه: د ځوانانو د انتخاباتي ګډون د کچې څېړنه.

ښاري ټولنپوهنه (Urban Sociology)

د ښارونو د جوړښت، کډوالو او ښاري ژوند ټولنیز اغېزونه څېړي.تحلیل کوي چې ښاري چاپېریال د خلکو چلند څنګه بدلوي. بېلګه: د کابل ښار د ترافیکي ستونزو ټولنیز تحلیل.

کډوالۍ ټولنپوهنه (Migration Sociology)

د مهاجرت ټولنیز لاملونه او پایلې څېړي. دا څانګه د کډوالو د تطابق، کار او هویت بدلون مطالعه کوي. بېلګه: د افغان کډوالو د ټولنیز انضمام څېړنه په اروپا کې.

کلتوري ټولنپوهنه (Cultural Sociology)

د کلتور، دودونو، باورونو او هنري ارزښتونو څېړنه کوي. دا څانګه ګوري چې کلتور څنګه د انسان چلند او ټولنیز ژوند جوړوي.بېلګه: د لباس یا موسیقۍ د بدلون ټولنیز اغېز څېړل.

اسلام له نظره د ټولنپوهنې تعریف

په اسلام کې ټولنپوهنه د هغه علم په توګه تعریفېږي چې د انسان د ټولنیز ژوند د نظم، عدالت، همکارۍ او اخوت اصول روښانوي.اسلام د فرد او ټولنې تر منځ توازن ساتي او د ټولنیزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسؤلیت احساس پیاوړی کوي.اسلامي ټولنپوهنه د قرآن او سنت پر بنسټ د انساني اړیکو د اصلاح لارښوونه کوي. بېلګه: د زکات نظام په اسلام کې د ټولنیزې برابرۍ او یووالي عملي بېلګه ده.

اسلامي ټولنپوهنې موخې

اسلامي ټولنپوهنه غواړي د داسې ټولنې بنسټ کېږدي چې د ایمان، عدالت او اخوت پر اصولو ولاړه وي. دا د ظلم، بې‌عدالتۍ، بې‌وزلۍ او ټولنیز تبعیض پر وړاندې د انسان مسؤلیت څرګندوي. اسلامي ټولنپوهنه د انسان د ټولنیز ژوند د خیر، تعاون او اخلاقو د ودې وسیله ده. بېلګه: د "تعاونوا علی البر والتقوی" (یو له بل سره د نېکۍ په کارونو کې مرسته وکړئ) آیت د اسلامي ټولنپوهنې موخه څرګندوي.

د اسلامي ټولنپوهنې ځانګړتیاوې

اسلامي ټولنپوهنه د الهي قانون، ایمان او اخلاقو پر بنسټ ولاړه ده. په دې ټولنپوهنه کې د انسان کرامت، د حقونو رعایت او د ټولنیز نظم ساتنه مهم ارزښتونه دي. دا علم انسان ته د ټولنیز عدالت او متقابل مسؤلیت عملي لاره ورښيي. بېلګه: د نبي ﷺ مدني ټولنه (مدینه منوره) د اسلامي ټولنپوهنې ژوندی مثال دی.

اسلامي ټولنپوهنه د معاصرې ټولنپوهنې په پرتله څه توپیرلري؟

د غربي ټولنپوهنې بنسټ د انسان پر تجربه او عقل ولاړ دی، خو اسلامي ټولنپوهنه د الهي وحې پر بنسټ ولاړه ده. اسلام د ټولنې د اخلاقي جوړښت ساتلو ته ډېر ارزښت ورکوي، نه یوازې د چلندونو تحلیل ته.په اسلامي ټولنه کې د علم، عدالت او اخوت یو ځای کول د انساني ژوند بشپړ نظام جوړوي. بېلګه: د اسلامي شریعت ټولنیز احکام لکه میراث، زکات او نکاح د ټولنپوهنې منظم چوکاټ جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم څپرکی

د ټولنپوهنې تاریخچه

ټولنپوهنه د انساني ټولنې د جوړښت، ارزښتونو، رولونو او بدلونونو د پوهېدو علم دی، چې د انساني تعاملاتو د ساینسي مطالعې له لارې رامنځته شوی دی. د دې علم ابتدا د اوگوست کومټ (۱۷۹۸–۱۸۵۷) له خوا د ۱۹مې پېړۍ په لومړیو کې وشوه، چې هغه یې د "مثبتو علومو" پر بنسټ د ټولنې د څېړنې بنسټ ایښود. کومټ باور درلود چې ټولنه باید د علم، تجربه او څېړنې له مخې مطالعه شي، څو ټولنیز نظم او پرمختګ ترلاسه شي.

وروسته، د کارل مارکس، ایمیل دورکیم او ماکس ویبر په څېر پوهانو په ټولنه کې د طبقو، ټولنیز عمل، انسجام او مذهب پر اغېزو ژورې څېړنې وکړې. مارکس د اقتصاد او طبقو ترمنځ د تضاد له لارې د ټولنیزو بدلونونو نظریه وړاندې کړه، دورکیم د ټولنیز انسجام او قوانینو علمي مطالعه وکړه، او ویبر د ټولنیز عمل، ارزښتونو او ادارې مفاهیم روښانه کړل. دا پوهان د ټولنپوهنې د علمي بنسټونو جوړولو او د ساینسي مطالعې د اصولو پیاوړتیا لپاره مهم رول درلود.

په اسلامي نړۍ کې، د ټولنپوهنې لومړني مفاهیم د ابن خلدون، الغزالي، ابن سینا او نورو له خوا وړاندې شوي وو. ابن خلدون د ټولنې د پرمختګ او زوال دورې تشریح کړې او «عصبیت» یې د ټولنیز انسجام ځواک وبلله، الغزالي د اخلاقي اصولو پر بنسټ د فرد او ټولنې د تنظیم اهمیت څرګند کړ، او ابن سینا د علم، اخلاقو او ټولنیز پرمختګ تر منځ اړیکه تشریح کړه. په مدرن دور کې، د ټولنپوهنې څانګې لکه تعلیم، کډوالي، ټکنالوژي، جندر، ټولنیز عدالت او نړیوالتوب د ټولنیزو علومو مهمه برخه ګرځېدلې، چې د نړۍ په کچه د انساني ژوند د ښه والي لپاره څېړل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن خلدون (Ibn Khaldun, 1332–1406)

نظریه: ټولنه د عمراني دورو (قومونه، حکومتونه، ښارونه) په بنسټ بدلون مومي او «عصبیت» د ټولنیز انسجام ځواک دی.
بېلګه: د یوې کورنۍ یا قبیلې یووالی د ټولنې د ثبات او پرمختګ سبب ګرځي، خو کله چې اتحاد کم شي، ټولنه کمزوره کېږي.

الغزالي (Al-Ghazali, 1058–1111)

نظریه: د فرد او ټولنې اخلاقي اصول د اسلامي شریعت او عدل پر بنسټ جوړېږي.
بېلګه: ښوونکی زده‌کوونکي ته نه یوازې علم ورکوي، بلکې اخلاقي ارزښتونه هم روزي، چې د ټولنې اصلاح ته لار هواروي.

ابوحامد فخر رازي (Fakhr al-Din al-Razi, 1149–1209)

نظریه: د عقل، فکر او ټولنیزو قوانینو د مطالعې له لارې انسان کولای شي د ټولنیزو ستونزو حل ومومي.
بېلګه: یو حاکم د اسلامي اصولو او عقل په رڼا کې د ټولنې اقتصادي او اجتماعي ستونزې حل کوي.

ابن سینا (Ibn Sina, 980–1037)

نظریه: ټولنه د روغتیا، تعلیم او اخلاقو پر بنسټ پیاوړې کېږي، او علم د ټولنیز پرمختګ وسیله ده.
بېلګه: د روغتیایي پوهې پراختیا د ټولنې د ناروغیو د کمښت او د ژوند د کچې د ښه والي سبب ګرځي.

ابن طفیل (Ibn Tufail, 1105–1185)

نظریه: انسان د تجربې، فکر او ټولنیزو تعاملاتو له لارې زده کړه کوي او ټولنه د فردي او ټولنیز پرمختګ لپاره لار هواروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلگه: د ځوانانو زده‌کړه او روزنه د ټولنې په پرمختګ کې مستقیم اغېز لري.

ابن رشد (Ibn Rushd / Averroes, 1126–1198)

نظریه: عقل او دین سره یو ځای ټولنیز عدالت، سیاست او اداره رامنځته کوي.

بېلگه: یو قاضي د اسلامي اصولو او منطق په رڼا کې د ټولنې د حقوقو لپاره عادلانه قضاوت کوي.

الرازي (Al-Razi, 865–925)

نظریه: ټولنه د صحي ژوند، پوهې او اخلاقي قوانینو پر بنسټ سالمه پاتې کېږي.

بېلگه: د طبي او تعلیمي اصلاحاتو له لارې د ټولنې د ناروغیو کموالی.

د ټولنپوهنې نړیوال پوهان

اوګوست کومټ (Auguste Comte, 1798–1857)

نظریه: ټولنه باید د مثبتو او ساینسي اصولو له مخې مطالعه شي.

بېلگه: د ټولنې د بې‌وزلۍ ستونزه د شمېرنې، څېړنو او ساینسي حل لارو له لارې تحلیل کول.

کارل مارکس (Karl Marx, 1818–1883)

نظریه: ټولنیز جوړښت د اقتصاد او طبقو پر بنسټ دی، او بدلون د طبقو تضاد له لارې رامنځته کېږي.

بېلگه: په یوه کارخانه کې مزدوران سخت کار کوي خو ګټه د مالکانو ډېره ده؛ دا د طبقو تضاد مثال دی.

ایمیل دورکیم (Émile Durkheim, 1858–1917)

نظریه: ټولنیز انسجام د ګډو ارزښتونو، قوانینو او دودونو له لارې ساتل کېږي.

بېلگه: د ښوونځي ټولګی چې زده‌کوونکي د ګډو قوانینو سره منظم چلند کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماکس ویبر (Max Weber, 1864–1920)

نظریه: د ټولنیز عمل معنا د خلکو د هدف، فکر او ارزښتونو له مخې پېژندل کېږي.

بېلګه: یو کارکوونکی د معاش د زیاتوالي پر ځای د خپلو اخلاقي اصولو له مخې صادقانه کار کوي.

جورج هربرت میډ (George Herbert Mead, 1863–1931)

نظریه: ټولنیز ځان د ټولنیزو تعاملاتو له لارې جوړېږي.

بېلګه: ماشوم د کورنۍ او ښوونځي له خلکو سره د تعامل له لارې خپل ټولنیز هویت زده کوي.

تالکوت پارسنز (Talcott Parsons, 1902–1979)

نظریه: ټولنه د مختلفو نظامونو څخه جوړه ده چې باید په همغږۍ کې کار وکړي.

بېلګه: کورنۍ، ښوونځی او حکومت د ټولنې په نظم کې په ګډه دنده ترسره کوي.

هربرت سپنسر (Herbert Spencer, 1820–1903)

نظریه: ټولنه د ژوندیو موجوداتو په څېر ارګانیزم دی چې پرمختګ کوي او ستونزې یې د طبیعي انتخاب له لارې حل کېږي.

بېلګه: د ټولنې پرمختګ د تعلیم، اقتصاد او روغتیا د ښه والي له لارې عملي کېږي.

چارلس هورټن کولی (Charles Horton Cooley, 1864–1929)

نظریه: "آئینې ځان" د ټولنیز تعامل له لارې جوړېږي او فرد خپل ځان د نورو د نظر پر بنسټ پېژني.

بېلګه: زده‌کوونکی خپل چلند د ټولګي د ملګرو د نظر مطابق سموي ترڅو مثبت ارزونه ترلاسه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ربرټ میرټن (Robert K. Merton, 1910–2003)

نظریه: ټولنه د نقشونو، انحرافونو او د ټولنیزو توقعاتو له مخې جوړښت لري.

بېلګه: ځوانان چې د درسونو د فشار له امله دروغ وايي، د ټولنیزو توقعاتو د تضاد ښکارندويي کوي.

هانا آرنټ (Hannah Arendt, 1906–1975)

نظریه: قدرت، سیاست او ټولنیز عمل د انسان د آزادي او مسؤلیت سره تړاو لري.

بېلګه: مدني فعالان د ټولنیزو ستونزو د حل لپاره د پروژو له لارې سیاسي او ټولنیز اغېز رامنځته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

د ټولنپوهنې د علم د مطالعې مهم موضوعات

۱. ټولنه (Society)

ټولنه د انسانانو یو منظم گروپ دی چې د ګډو ارزښتونو، دودونو او قوانینو لاندې ژوند کوي. په ټولنه کې خلک یو له بله متاثره کېږي او یو بل ته اړ دي. بېلګه: د افغانستان کلیواله ټولنه چې خلک یو بل سره مرسته کوي.

۲. کلتور (Culture)

کلتور د ټولنې ګډ دودونه، باورونه، ژبه، هنر او ارزښتونه دي. دا د انسان چلند او فکر بڼه ټاکي. بېلګه: د واده دودونه او د مېلمستیا عادتونه د کلتور برخه ده.

۳. ټولنیزې ډلې (Social Groups)

ټولنیزه ډله هغه خلک دي چې ګډ هدف یا علاقه لري. ډلې د فرد د هویت او ملاتړ سرچینه ګرځي. بېلګه: د ښوونځي زده‌کوونکي یوه ټولنیزه ډله جوړوي.

۴. ټولنیزې اړیکې (Social Relations)

دا د انسانانو تر منځ د تعامل او اړیکو طریقه ده. اړیکې د کورنۍ، دوستانو او ټولنې له لارې رامنځته کېږي. بېلګه: د ښوونکي او زده‌کوونکي تر منځ تعلیمي اړیکه.

۵. ټولنیز جوړښت (Social Structure)

ټولنیز جوړښت د ټولنې هغه چوکاټ دی چې رولونه، مقامونه او ادارې تنظیموي. دا د نظم او ثبات لپاره اړین دی. بېلګه: د کورنۍ، ښوونځي او حکومت تر منځ جوړښت.

٦. ټولنیز بدلون (Social Change)

ټولنیز بدلون د ټولنې د ارزښتونو، دودونو او ادارو بدلون ته وايي. دا د ټکنالوژۍ، تعلیم او اقتصاد له امله رامنځته کېږي. بېلګه: د موبایل ټکنالوژۍ کارونه د خلکو ژوند بدل کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. ټولنیز نظم (Social Order)

ټولنیز نظم د قوانینو، ارزښتونو او دندو د مراعت له لارې ټینګ ساتل کېږي. که نظم نه وي، ګډوډي رامنځته کېږي. بېلګه: د ترافیکي قوانینو پیروي د ټولنیز نظم نښه ده.

۸. ټولنیزې ستونزې (Social Problems)

دا هغه منفي پدیدې دي چې د ټولنې نظم ګډوډوي.بېوزلي، جرم، اعتیاد او بیکاري یې مهم مثالونه دي. بېلګه: د ځوانانو بیکاري د ټولنې یوه لویه ستونزه ده.

۹. ټولنیز مقام او رول (Status and Role)

مقام د فرد ټولنیز ځای او رول د هغه مسؤلیت ته وایي. هر څوک په ټولنه کې ځانګړی مقام او رول لري. بېلګه: د ښوونکي مقام لوړه کچه لري او د زده‌کړې ورکول یې رول دی.

۱۰. ټولنیز کنټرول (Social Control)

ټولنه د اصولو او قوانینو له لارې د خلکو چلند کنټرولوي. دا د نظم ساتلو لپاره ضروري دی. بېلګه: د اسلامي شریعت او قانون مراعت د ټولنیز کنټرول یوه بڼه ده.

۱۱. ټولنیز عدالت (Social Justice)

ټولنیز عدالت د ټولو خلکو د مساوي حقونو او فرصتونو تضمین کوي. اسلام او بشري قوانین دواړه د عدالت امر کوي. بېلګه: د کار په ځای کې د ښځو او نارینه‌وو برابر معاش.

۱۲. کورنۍ (Family)

کورنۍ د ټولنې بنسټیزه واحده ده.دا د ماشوم د روزنې، اخلاقو او مینې مرکز دی. بېلګه: د مور او پلار د همکارۍ له لارې د ماشوم روزنه.

۱۳. ټولنیز بدلون او پرمختګ (Social Development)

ټولنیز پرمختګ د تعلیم، اقتصاد او روغتیا له لارې د ژوند د معیار ښه کېدل دي. دا د پرمختللو ټولنو نښه ده.بېلګه: د ښځو د تعلیم زیاتوالی د ټولنې پرمختګ ښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ټولنيز نابرابري (Social Inequality)

نابرابري د شتمنۍ، مقام يا فرصتونو د توپير له امله رامنځته کېږي. دا د ټولنيزو ستونزو سرچينه ده. بېلګه: د ښار او کلي د ښوونځيو د کيفيت توپير.

۱۵. ټولنيز بدعت او دود (Tradition and Innovation)

ټولنه د پخوانيو دودونو او نويو بدعتونو تر منځ توازن ساتي. بدعت د پرمختګ او پرمختللي فکر نښه ده. بېلګه: د دوديز نکاح پر ځای د قانوني ثبت شوي نکاح دود.

۱۶. ټولنيزې مؤسسې (Social Institutions)

دا د ټولنې هغه بنسټونه دي چې ځانګړې دندې ترسره کوي لکه کورنۍ، ښوونځی او مسجد. هره مؤسسه د ټولنې د نظم برخه ده. بېلګه: ښوونځی د تعليم او تربيې مؤسسه ده.

۱۷. ټولنيزې ارزښتونه (Social Values)

ارزښتونه هغه اصول دي چې د ښه او بد تر منځ توپير ښيي. دا د خلکو چلند او قضاوت ټاکي. بېلګه: رښتينولي او امانت‌داري د ټولنيز ارزښت مثالونه دي.

۱۸. ټولنيز همکاري (Social Cooperation)

د ګډو موخو لپاره د خلکو يووالی او مرسته همکاري بلل کېږي. دا د ټولنيز ثبات او يووالي نښه ده. بېلګه: د کلي خلک د مسجد د جوړېدو لپاره مرسته کوي.

۱۹. ټولنيز هويت (Social Identity)

هويت هغه ځانګړتيا ده چې يو شخص د خپلې ډلې غړی ګڼي. هويت د کلتور، ژبې او مذهب له لارې جوړېږي. بېلګه: د يو مسلمان افغان هويت د دين او کلتور پر بنسټ ولاړ دی.

۲۰. ټولنيز بدرفتاری (Social Deviance)

بدرفتاري هغه کړنې دي چې د ټولنې له ارزښتونو سرغړونه کوي. دا د قانوني او اخلاقي اصولو خلاف عمل دی.بېلګه: دروغ ويل، رشوت اخيستل يا غلا کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. ټکنالوژي او ټولنه (Technology and Society)

ټکنالوژي د انساني ژوند ټول اړخونه بدل کړي دي، له تعلیم تر اقتصاد پورې. ټولنپوهنه څېړي چې ټکنالوژي د خلکو اړیکو او ارزښتونو باندې څه اغېز لري. بېلګه: د انټرنېټ د کار له امله د مخامخ خبرو کمېدل.

۲۲. نړیوالتوب (Globalization)

نړیوالتوب د نړۍ د هېوادونو، کلتورونو او اقتصادونو نږدېوالی دی. دا د اړیکو، سوداګرۍ او کلتوري تبادلې نوي بڼې رامنځته کوي. بېلګه: د غربي جامو دود د افغان ځوانانو په منځ کې د نړیوالتوب اغېز دی.

۲۳. جندر او ټولنه (Gender and Society)

دا موضوع د ښځو، نارینه‌وو او نورو جندرونو تر منځ د ټولنیزو رولونو او حقونو څېړنه کوي. په عصري ټولنو کې د جنسیت پر بنسټ نابرابري یوه مهمه ټولنیزه ستونزه ده. بېلګه: د ښځو د تعلیم او کار د حق ملاتړ د جندر عدالت نښه ده.

۲۴. کډوالي او مهاجرت (Migration and Refugees)

کډوالي د اقتصادي، سیاسي یا اقلیمي لاملونو له امله د خلکو انتقال دی. ټولنپوهنه د کډوالو د تطابق، کار او هویت ستونزې څېړي. بېلګه: د افغان کډوالو د ژوند او کار حالت په پاکستان کې.

۲۵. چاپېریالي بدلونونه (Environmental Change)

اقلیمي بدلونونه د ټولنو پر ژوند، اقتصاد او روغتیا ژور اغېز لري.ټولنپوهنه څېړي چې انسانان د چاپېریال د ساتنې په برخه کې څنګه چلند کوي. بېلګه: د پلاستیکو کارونې کمول د چاپېریال د ساتنې ټولنیز عمل دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲٦. سوشیال میډیا او ټولنیز بدلون (Social Media and Change)

ټولنیزې رسنۍ د خلکو فکر، چلند او سیاسي نظرونه بدلوي. دا د عامه نظر جوړولو او معلوماتو د خپرېدو ستره سرچینه ده. بېلګه: د ټویټر او فېسبوک له لارې د ټولنیزو خوځښتونو خپرېدل.

۲۷. نابرابري او ټولنیز عدالت (Inequality and Social Justice)

دا څانګه څېړي چې څنګه شتمني، تعلیم او فرصتونه په نابرابر ډول وېشل شوي دي. ټولنیز عدالت د دې نابرابرۍ د له منځه وړلو هڅه کوي. بېلګه: د ښځو د معاش د برابري غوښتنې ټولنیز خوځښتونه.

۲۸. تعلیم او ټولنیز پرمختګ (Education and Social Development)

تعلیم د ټولنیز بدلون او پرمختګ بنسټ ګڼل کېږي. ټولنپوهنه څېړي چې ښوونه څنګه د ټولنیز موقعیت او ارزښت په ټاکلو اغېز لري. بېلګه: د لوړې زده‌کړې زیاتوالی د بې‌وزلۍ د کمېدو لامل کېږي.

۲۹. روغتیا او ټولنه (Health and Society)

روغتیا یوازې طبي نه، بلکې ټولنیز مفهوم هم لري. ټولنپوهنه ګوري چې ټولنیز حالتونه د خلکو پر روغتیا څه اغېز لري. بېلګه: بېوزلي خلک له رواني فشار او تغذیې کمښت سره ډېر مخامخ وي.

۳۰. جرم او انحراف (Crime and Deviance)

دا څانګه د هغو کړنو مطالعه کوي چې د ټولنې له قانون او اخلاقو سرغړونه کوي. ټولنپوهنه د جرم لاملونه، د ټولنې غبرګون او د بیا اصلاح لارې څېړي. بېلګه: د ځوانانو د مخدره موادو کارونه د ټولنیز انحراف بېلګه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکي

پایله

ټولنپوهنه د انسان د ټولنیز ژوند د مطالعې علم دی، چې د خلکو د تعامل، ارزښتونو، فرهنګ، او ټولنیزو جوړښتونو د درک لپاره یو علمي او عملي چوکاټ برابروي. دا علم موږ ته دا راښيي چې انسان یوازې نه شي ژوند کولی، بلکې د ګډ ژوند، همکارۍ او تفاهم له لارې د یوې سالمې ټولنې جوړښت ممکن دی. د ټولنپوهنې له لارې موږ پوهېږو چې ټولنه څنګه رامنځته کېږي، څنګه بدلېږي او څنګه د عدالت، اخلاقو او انساني ارزښتونو پر بنسټ وده کولی شي.
په اسلامي ټولنپوهنه کې د ټولنې بنسټ د الهي هدایت او اخلاقي اصولو پر اساس ایښودل شوی، چې فرد د ټولنې د اصلاح او پرمختګ لپاره مسؤل ګڼي. برعکس، عصري ټولنپوهنه د علمي څېړنې، تجربې او منطق له لارې د ټولنیزو پېښو او تعاملاتو د تحلیل هڅه کوي. دواړه نظریې سره پوره کېږي، ځکه اسلامي ټولنپوهنه معنوي او اخلاقي بنسټونه برابروي، او عصري ټولنپوهنه د علمي او تجربي وسایلو له لارې د عملي حل لارې وړاندې کوي.
په ټوله کې، ټولنپوهنه د بشري ژوند د ښهوالي، ټولنیز نظم، عدالت، پرمختګ او تفاهم د پیاوړتیا لپاره یو بنسټیز علم دی. دا علم نه یوازې د ټولنې د ستونزو د درک وسیله ده، بلکې د حل لارې هم وړاندې کوي. د اسلامي او عصري ټولنپوهنې ګډ تطبیق کولای شي داسې ټولنه رامنځته کړي چې هم د معنوي ارزښتونو درناوی وکړي او هم له علمي پرمختګ څخه ګټه واخلي، څو د بشریت د سوکالۍ او ثبات لور ته ګام واخلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپارښتنې

۱. ښوونځي او پوهنتونونه باید د ټولنپوهنې زده‌کړه د عملي بېلګو او روزنې سره وړاندې کړي.

۲. زده‌کوونکي باید د ټولنیزو ستونزو د حل لپاره د فکر او بحث مهارتونه زده کړي.

۳. ټولنه باید د عدالت، اخلاقي ارزښتونو او مساواتو د ترویج لپاره پوهاوی زیات کړي.

٤. اسلامي ارزښتونه او د ټولنیز ژوند اصول باید د ټولنپوهنې تدریس کې شامل شي.

۵. د کورنۍ، ښوونځي او ټولنیزو مؤسسو ترمنځ همغږۍ ته باید وده ورکړل شي.

٦. زده‌کوونکي باید د ټولنیزو بدلونونو، نابرابریو او پرمختګ عوامل وپېژني.

۷. د مدني مشارکت، رضاکارۍ او ټولنیز خدمت فرهنګ باید په ټولنه کې پراخ شي.

۸. د ټکنالوژۍ او رسنیو پر اغېزو د پوهېدو لپاره علمي روزنه باید ورکړل شي.

۹. د ټولنې د بېلابېلو طبقو د همکارۍ او تفاهم د زیاتوالي لپاره پروګرامونه جوړ شي.

۱۰. څېړنې او علمي مطالعې باید د ټولنیزو ستونزو د پېژندنې او د حل د لارو لپاره ملاتړ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

ابن خلدون، عبدالرحمن. (۱۳۸۷هـ). المقدمه. قاهره: دارالفکر العربي.

الغزالي، ابو حامد. (۱۴۰۵هـ). احیاء علوم الدین. بیروت: دارالمعرفه.

ابن سینا، حسین بن عبدالله. (۱۳۷۹هـ). الشفاء (قسم الاخلاق). تهران: مطبعة الحکمه.

کنت، اګسټ. (۱۳۹۵هـ ش). د ټولنپوهنې بنسټونه (ژباړن: محمد اکرم شریف). کابل: پوهنتون خپرندویه ټولنه.

دورکیم، ایمیل. (۱۳۹۸هـ ش). د ټولنیزې نظم فلسفه (ژباړن: عبدالبصیر صمیم). پېښور: دانش خپرندویه ټولنه.

مارکس، کارل. (۱۳۹۴هـ ش). ټولنه، طبقه او اقتصاد (ژباړن: احمد شاه اندړ). جلال آباد: زرین خپرندویه ټولنه.

ویبر، ماکس. (۱۴۰۰هـ ش). ټولنیز عمل او اداره (ژباړن: نجیب الله فیض). کابل: آریانا خپرندویه ټولنه.

محمدي، عبدالحق. (۱۳۹۷هـ ش). ټولنپوهنه .(Sociology) کابل: شمس‌الهدی خپرندویه ټولنه.

شیرزاد، عبدالوهاب. (۱۳۹۹هـ ش). اسلامي ټولنپوهنه. کندهار: دارالعلوم الاسلامیه خپرندویه ټولنه.

صدیقي، محمد نعیم. (۱۴۰۲هـ ش). د ټولنپوهنې پیژندنه. جلال آباد: دانش خپرندویه ټولنه.

Auguste. (1851). Cours de philosophie positive. Bachelier.

Marx, K. (1867). Das Kapital: Kritik der politischen Ökonomie. Otto Meissner Verlag.

Durkheim, É. (1897). Le suicide: Étude de sociologie. F. Alcan.

Weber, M. (1922). Economy and society: An outline of interpretive sociology (G. Roth & C. Wittich, Eds.). University of California Press.

Ibn Khaldun, A. R. (1377/2005). Muqaddimah. Dar Al-Hikmah.

Al-Ghazali, A. H. M. (1111/2003). Ihya' Ulum al-Din. Dar Al-Kutub Al-Ilmiyya.

Ibn Sina, A. A. A. (1037/2004). Al-Qanun fi al-Tibb. Dar Al-Kutub.

Ibn Rushd, A. W. M. (1198/2003). Tahafut al-Tahafut. Dar Al-Kutub Al-Ilmiyya.

Al-Razi, A. B. M. Z. (925/2005). Al-Hawi fi al-Tibb. Dar Al-Kutub.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library